

„Lectura este viciul meu și, într-un fel, singura posibilitate de a exista“

RADU LUPAN

Uniunii Scriitorilor. Tradusesem și prefașeam romane ale lui, așa că am primit plăcuta misiune de a-l însoți într-o călătorie de șapte zile prin România. Îmi aduc aminte de o întâmplare care dovedește facilitatea lui de invenție și finețea înțelegerii cu semenii. Pe parcursul excursiei ne opream adesea pentru un picnic la care obișnuia să bea destul de mult. În apropiere de Brașov, am poposit la marginea unui păru. Eu am încercat să-l traversez, am alunecat pe pietre, am căzut și m-am julit la genunchi. Pe loc, Greene a compus și mi-a povestit o întreagă istorie despre un congres de la Râul Negru, în care reprezentantul cel mai de seamă, Radu Lupan, a fost rănit. A relatat și reacțiile marilor agenții mondiale de presă față de acest incident imaginar.

Fermecătorul Graham Greene

Cu un admirabil har descriptiv, Radu Lupan, după ce a amintit de anii și prietenii tinereții, ne-a relatat întâlnirile sale cu scriitorii din ale căror romane a tradus memorabile pagini. Cu răbdare și minuțiozitate, a dorit să-și facă înțelesă tenacitatea cu care pătrunde în lumea mirifică a creației și plăcerea de a crea, de a se juca imaginând o lume în care să-și plaseze autorii și eroii preferați.

AVRAM CROITORU: - „Galați, oraș cumplit de negustori / În tine stă poetul ca-n Sodoma“ sună versurile...

RADU LUPAN: - ...lui Barbu Nemțeanu.

- Dumneavoastră ați scris și poezie?

- Am un volum intitulat „Ca și cum“, apărut în 1990. „Ca și cum am trăi / Ca și cum am muri / Ca și cum n-am ști / Ca și cum n-am fi...“.

Imaginea nisipului

- Sunteți și gălățean și poet. Ați simțit în orașul dunărean huzurul Sodomei?

- Nu pot afirma așa ceva. Mi-am petrecut copilăria și adolescența în Galați, până în 1945. Cu o mică întrerupere. În 1940, pe când aveam 20 de ani, am venit la București și am dat examen la Facultatea de Medicină, cu dorința de a deveni doctor psihiatru. Deși am reușit la examenul de admitere, n-am fost acceptat în facultate din cauza legilor rasiale. Am încercat la Litere dar situația s-a repetat așa că m-am întors la Galați, unde am rămas până în 1945.

- Și ce ați făcut în acei ani?

- Am fost trimis în lagăre de muncă obligatorie. Întâi în Basarabia, la Edineț, unde am văzut ceva care m-a cutremurat. La marginea orașelului erau niște case în care locuiseră evrei, după cum am aflat. Pe zidul caselor era scris în ebraică un singur cuvânt: „mort“, ca semn că foștii locatari n-au supraviețuit pogromului. Acolo am muncit la terasamente. Apoi am fost mutat la Turcoaia, în zona Tulcea, la o carieră. Erau niște blocuri mari de piatră pe care noi, cu baroasele foarte grele din dotare, trebuia să le transformăm în nisip. M-a urmărit toată viața imaginea nisipului, a nimicului care se alege chiar și din marile visuri.

Prietenul meu, Moni

- V-a legat o strânsă prietenie de cel care avea să devină Ovid S. Crohmăniceanu?

- Pe Moni Cahn l-am cunoscut în liceu și am parcurs împreună minunata perioadă a lecturilor comune. Setea mea de cultură a putut fi împlinită datorită afinității de preocupări cu Moni. Tatăl lui, negustor de stofe, un om plin de înțelegere și generos, îi deschisese un cont la cea mai bună librărie din oraș iar Moni cumpăra cam tot ce apărea mai interesant. Citeam împreună cărțile și le comentam în plimbările noastre pe Calea Domnească sau prin port.

- Prietenia a continuat și în București?

- A continuat și mai abitir. Un timp am locuit împreună la o gazdă pe strada Popa Soare. Ne întrețineam făcând traduceri din Dos Passos, ce ni se plăteau la bucată de către un editor care n-a mai apucat să le publice. Ne mai suplimentam fondurile făcând corectură la un ziar. Aveam un cerc de prieteni comun - Nina Cassian, Vladimir Colin, Petre Solomon.

- Când și cu ce ați debutat?

- Era prin anii războiului când îi trimiteam lui Miron Radu Paraschivescu, pentru pagina literară a ziarului „Ecoul“, pe care-l conducea, mici articole despre scriitorii și pictorii străini. Le componeam biografii imaginare, iar M.R.P. a acceptat acel joc. Trăiam cu dorința naivă a unui tânăr provincial de a cunoaște „producătorii de literatură“. Explorasem o largă arie literară, atât română cât și străină. O observație care în acei ani nu-mi era limpede dar, cu vremea, avea să mi se impună tot mai mult și mai clar - citeam autori, nu texte.

Lumea imaginară a cărții

Preocuparea de a sesiza mecanismele interioare ale unei scrieri sfârșea prin a contura nu o imagine a unor discursuri artistice ci a autorului lor. Am avut prilejul să cunosc - la Editura pentru Literatură sau la „Contemporanul“, unde am fost redactor, și la Uniune - scriitorii ai anilor '60, '70, '80, iar călătorind mult, am putut să fiu aproape de unii scriitorii străini. Până la urmă, toate aceste întâlniri nu au fost decât contextul unei confruntări cu lumea imaginată a cărții. Rareori reușeam să cunosc un scriitor, dar întotdeauna recunoșteam o lume din care parcă dispăruse ființa celui care o crease, rămânând vie numai lumea lui.

Fascinantele aventuri

- Din ce autor ați tradus și ați publicat la începutul drumului?

- Am început cu literatură critică și o primă carte în acest sens a fost o biografie a lui George Bernard Shaw, care a marcat debutul meu editorial. Țin minte că am colaborat excelent cu redactorul de carte care se numea Zigu Ornea. Apoi am început să traduc. Pe mine mă preocupau scriitorii care și-au construit o lume a lor inconfundabilă.

- Care au fost acești scriitori?

- Dos Passos, Hemingway, Faulkner, Joyce și, mai apoi, ca un fel de încoronare, a fost Proust. Dorința mea de a identifica acest miracol care este mecanismul scriiturii m-a determinat să traduc și să scriu despre fascinantele aventuri ale alcătuirii unei lumi imaginare, dar mai reală decât realul.

- A știut vreunul dintre acești autori că ați pătruns în lumea lui?

- Din păcate, n-am reușit să ajung în mod direct la ei. De pildă,

în perioada când am fost profesor la o universitate din America, am luat legătura prin scrisori cu văduva lui Hemingway.

- Ce ați predat, ca profesor, în străinătate?

- Literatură engleză, americană și literatura comparată.

- În ce perioadă?

- În '69, la Colegiul din Hull, în nordul Angliei, între '78-'80, la Oxford - cursurile de vară ale lui Antioch University, iar în '89, la Suny at Buffalo (Statele Unite) - ca Fulbright Scholar.

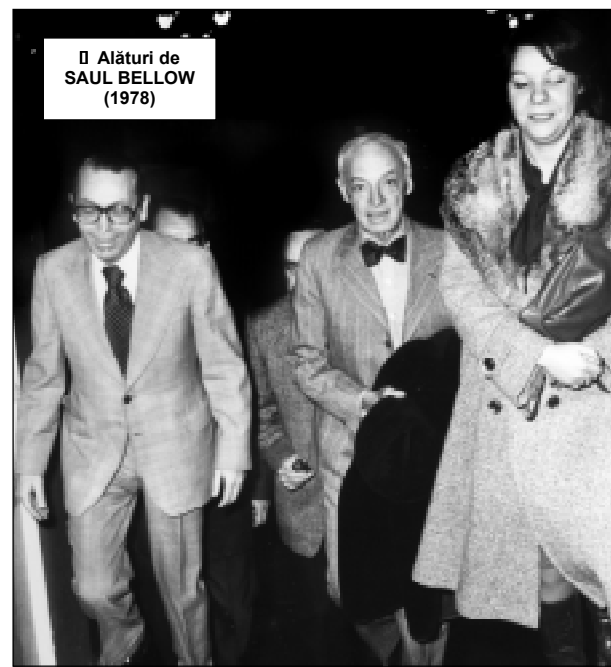
La casa lui Hemingway

- Ce v-a determinat să corespondenți cu văduva lui Hemingway?

- Chiar și după apariția, în 1966, a cărții mele despre opera lui Hemingway, am continuat să fiu interesat de manuscrisele sale nepublicate. I-am scris lui Mary Hemingway, a cărei adresă o aflasem de la Biblioteca Americană din București. Foarte amabilă, mi-a răspuns însă că unele proiecte au fost doar în mintea soțului ei. Nu i-am dat crezare, am întrerupt corespondența și, mai târziu, s-a dovedit că eu avusesem dreptate, căci au mai apărut două-trei cărți pe care el le scrisese. În legătură cu Hemingway s-a petrecut și un fapt amuzant. Dorind să aflu dacă a început să scrie încă din tinerețe sau abia

□ Împreună cu GRAHAM GREENE (1962)

□ Alături de SAUL BELLOW (1978)

după perioada de gazetărie, m-am adresat, printre altele, și unei bibliotecare din localitatea sa natală, Oak Park, un fel de suburbie a orașului Chicago. Aceasta mi-a trimis, șapirografiate, primele texte scrise de el în revista liceului la care învățase. Când am făcut o călătorie în S.U.A., m-am dus și la casa unde se născuse el și a cărei adresă o știam. Am încercat să-i explic doamnei care locuia acolo ce vreau, dar era complet opacă. L-a chemat pe soțul ei, un grec care parcă știa pe unde vine România, dar, spunându-le că ei locuiesc în casa unde s-a născut Hemingway, au rămas impasibili. Numele marelui scriitor nici nu le era cunoscut. Dar, omul și-a adus aminte că un grup de turiști japonezi au tot fotografiat casa și nu știa de ce. Abia după discuția cu mine a înțeles motivul. Inutil să spun că pe zidurile casei nu era nici o placă, nici un semn că acolo s-a născut cel ce avea să devină un celebru romancier.

- Ați tradus din Galsworthy, Greene, Faulkner. Pe care dintre ei i-ați cunoscut?

- Pe Graham Greene, când a venit în România, la invitația

o carte din proza umoristică a lui Ephraim Kishon. E ceva uimitor!

- De ce uimitor?

- Pentru că acest gen de literatură nu mai aparține celui care mă atrăgea și mă desemna într-un fel.

- Cum se desfășoară, la ora actuală, o zi din viața lui Radu Lupan?

- Absolut întâmplător. N-am avut niciodată un proiect existențial, rămânând mereu deschis provocărilor lecturii și vieții. Ziua mea nu corespunde niciodată cu un proiect al zilei, ci cu întâmplările zilei. Citesc mult. Lectura este viciul meu și, într-un fel, singura posibilitate de a exista.

Numai cunoscându-l pe Radu Lupan, ascultându-l vorbind, cizelându-și fraza ca pe o bijuterie prețioasă, în timp ce stătea într-un fotoliu-balansoar ce parcă îl purta între vis și realitate, am putut înțelege ce înseamnă tinerețea spirituală la 85 de ani.

AVRAM CROITORU

Bogăție de informații în numărul 5 al revistei „SHALOM“, din Arad

Ultimul număr al revistei „Shalom“ (nr. 5/2005), publicație a Comunității Evreilor din Arad, cuprinde o bogăție de informații - printre altele, despre activitatea comunității, evenimentele din Israel, despre istoria și personalitățile evreiești ale acestei urbe... Astfel, sub semnătura Evei Bucur, revista consemnează marcare a 60 de ani de la eliberarea Auschwitz-ului, prin intermediul unor amintiri evocate de câțiva supraviețuitori. Sub titlul „Marile Speranțe“, Ioan Schlesinger dezbate perspectivele de pace în Orientul Mijlociu. De asemenea, se prezintă sărbătorirea Purimului în comunitatea arădeană. Revista dedică o pagină întreagă „legendarului Prim Rabin al orașului, dr. Nicolae Schonfeld“, pe care-l consideră o „personalitate istorică“. Legat de acest subiect, un articol este consacrat problemei reformei la evrei și demonstrării tezei datorită căreia cuvintele „reformator“ și „iudaism“ nu se contrazic. Alte persoane importante, originare din Arad, ce figurează în paginile revistei sunt academicianul Ivan Singer, pictorița Marta Indig-Leopold, alături de un poet de acum timișorean, Anavi Adam. (E.G.)

